

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
імені ПЕТРА ВАСИЛЕНКА
КАФЕДРА МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ
КАФЕДРА КУЛЬТУРНИХ УНІВЕРСАЛІЙ**

МОВА. НАУКА. КУЛЬТУРА
Збірник наукових праць
за матеріалами
міждисциплінарної науково-практичної
конференції, присвяченої 85-річчю
Харківського національного технічного
університету сільського господарства
імені Петра Василенка
10 червня 2015 р.

Харків 2015

УДК 81' 42
ББК 81.2-5

Мова. Наука. Культура: Збірник наукових праць за матеріалами міждисциплінарної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка (Харків, 10 червня 2015 р.) / ХНТУСГ імені Петра Василенка. – Харків: «Міськдрук», 2015. – 852 с.

У збірнику наукових праць представлено матеріали міждисциплінарної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, з питань теоретичного та прикладного термінознавства, лінгвістичних досліджень, методики викладання мовних дисциплін професійного спрямування, сучасних освітніх процесів, проектної роботи та культури фахової мови.

Друкується за рішенням Вченої ради ХНТУСГ імені Петра Василенка від 28.05.2015 р., протокол № 7 від 28.05.2015 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Л.М. Тищенко, академік НААН України, доктор технічних наук, професор; **В.І. Жила**, кандидат технічних наук, професор; **Є.С. Ємельянова**, кандидат філологічних наук, доцент; **М.О. Мазоренко**, кандидат філософських наук, доцент; **О.В. Бувалець**, кандидат філологічних наук.

ISBN 978-617-619-173-5

Матеріали подаються в авторській редакції. За зміст і фактологію відповідальність несе автор.

© Харківський національний
технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка
2015 р.

Галина Сергєєва
(Харків, Україна)

МОРФЕМНА АДАПТАЦІЯ ПРАВНИЧИХ ТЕРМІНІВ АНГЛОМОВНОГО ПОХОДЖЕННЯ В СИСТЕМІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Розвиток лексичної системи української мови, який завжди супроводжувався впливами інших мов, останні декілька десятиліть характеризується появою значної кількості англомовних термінів, зокрема й у терміносистемі права. У цьому зв'язку важливим є дослідження процесу освоєння англомовних запозичень на різних рівнях системи української мови, зокрема й їх морфемної адаптації.

На думку науковців, морфемна будова запозиченого слова є показником його пристосування до морфемної підсистеми сучасної української мови [3, 61]. Адаптація іншомовного слова до системи української мови – поетапний процес. На дериваційному рівні для повністю засвоєного іншомовного слова відносно типовим, на думку І. Муромцева, є проходження таких етапів: нечленованість (входження) → членована непохідність → “пошуки” похідності (освоєння) → справжня синхронічна системна похідність і включення в загальну дериваційну систему мови-рецептора (укорінення) [7, 73]. При цьому внаслідок процесів опрощення, перерозкладу, декореляції і ускладнення, що відбуваються в будові слова на стикові морфем, морфемна структура запозиченого слова зазнає певних змін.

Однак, слід зазначити, що, на думку польської дослідниці К. Вашакової, іншомовні слова, які були в мові-джерелі словотвірною оформленими, є морфемно подільними, оскільки подільність їх є достатньо виразною для осіб, які знають мову, з якої запозичене те чи інше слово [10, 21]. Помилка у визначенні морфемної подільності запозичень і полягає саме у психології мовця, що знає іноземну мову та переносить будову запозиченого слова в мову-реципієнт, а до цієї категорії слід відносити і самих дослідників цієї проблеми [1, 191]. Унаслідок змішування етимологічного і синхронного морфемного аналізу, дослідники по-різному визначають обсяг і кількість морфем

запозичених слів, що, на думку І. Муромцева, саме і є показником їх неповного засвоєння [7, 73]. Отже, морфемну подільність запозичень слід визначати з точки зору мови-реципієнта.

У сучасній науці існують два основні підходи до морфемного аналізу слів, у тому числі й запозичених – коренезорієнтований (Г. Винокур, Н. Янко-Триницька, М. Панов, В. Гімпелевич, Є. Карпіловська) та афіксозорієнтований (Л. Крисін, О. Смирницький), що також є однією з причин різної інтерпретації морфемної будови запозиченого слова в мові-реципієнті.

Якщо дотримуватись відомого положення О. Смирницького про те, що для членування основи цілком достатньо, щоб вона входила в один зіставний ряд [9, 104], то запозичення, в яких хоча б одна складова частина – корінь або афікс – повторюється в інших словах з тим же значенням, тобто основи з однобічними зв'язками, можна вважати морфемно членованими.

Проте існує й інша, як нам здається, цілком аргументована точка зору, що запозичення, які входять в один зіставний ряд, тобто мають однобічні зв'язки з іншими словами, не членуються на морфеми. Послідовники морфемного аналізу за двома принципами (семантичним і формальним) заперечують членування основ, що виявляють один із критеріїв морфемної сегментації, оскільки, на їхню думку, виникає протиріччя між членуванням та похідністю основи. Так автори монографії «Словотвірна структура слова» вважають, що *«сегментація основ, зокрема іншомовного походження, що мають один лише ряд зіставлень, не вмотивована, тому що виділені структурні частини нічого не дають для розуміння того, як утворена з них цілісна структурно-семантична одиниця»* [2, 6].

Така точка зору ґрунтується на думці, що членовані основи треба розглядати як похідні. Якщо розглядати цю проблему під таким кутом, то насправді, з одного боку, не можна говорити про похідність основи, коли її унікальна суфіксальна морфема не виражає словотвірного значення, а з другого боку, якщо вважати таку основу членованою, а отже й похідною, то незрозуміло, як така похідна основа мотивується семантично в

мові-реципієнті, коли її унікальний кореневий сегмент, що водночас є і твірною основою, позбавлений самостійної семантичної функції, оскільки не співвідноситься з рядом однокореневих слів [2, 6].

Справді, входження слова в один зіставний ряд одноструктурних слів з однаковими іншомовними або питомими суфіксами не достатньо для віднесення цих слів до розряду словотвірно мотивованих у системі мови-реципієнта, тобто похідних. Однак, якщо не пов'язувати прямо «членування» як поняття морфемного аналізу з «похідністю» – поняттям словотвірного аналізу, то можна вважати англломовні терміни, які входять в один зіставний ряд зі словами, оформленими суфіксальними морфемами з однаковим значенням, морфемно членованими, але непохідними. Такі слова, вважаємо, знаходяться на етапі, який відповідає стану членованої непохідності запозичень [7, 73]. Останні можна розглядати як умовно подільні, суфіксальні морфemi яких можуть бути відокремлені лише формально, наприклад: *адмоніція, алієнація, субвенція, ескалація; баристер, хакер, провайдер, інсайдер, ріелтер, брокер, кілер; дистриб'ютор, спонсор; консюмеризм, лобізм; геджування, рефундування; форфейтинг, консалтинг, інжиніринг, лістинг, демпінг, допінг*. Такі запозичення знаходяться на етапі освоєння морфемною системою української мови і мають низький ступінь подільності, однак виявляють тенденцію до поступового підвищення рівня морфемної членованості та переходу на етап «пошуків похідності».

Загальновідомо, що в запозичених словах унаслідок деетимологізації відбувається затемнення внутрішньої форми. Запозичення в новій мовній системі втрачають колишні семантико-словотвірні зв'язки і стають для українського мовця нечленованими й непохідними. Через це більшість запозичених слів у новій мовній системі спочатку сприймається цілісно, тобто іншомовне слово дорівнює кореню, а формальні граматичні показники його прототипу, якщо вони були запозичені разом зі словом, однак не були усвідомлені як самостійні морфemi, звичайно підлягають опрощенню,

втрачаючи при цьому граматичне значення, властиве їм у мові-джерелі, наприклад закінчення множини в англомовних запозиченнях *futures* – *ф'ючерс*. При цьому, запозичене слово може формувати флективну парадигму, типову для мови-реципієнта: *ф'ючерс* – *ф'ючерси*, що є ознакою освоєння нової лексичної одиниці в граматичній підсистемі мови.

Якщо закінчення запозиченого слова фонетично збігається з характерними для приймаючої мови закінченнями питомих слів, опрощення не відбувається і формальний показник прототипу засвоюється як закінчення запозиченого слова, наприклад: *errata* (*erratum*) – *ірейта*. В подібних випадках запозичення підлягають морфемному членуванню в системі мови-реципієнта вже на перших етапах функціонування в новій мовній системі, що є ознакою їхнього освоєння на морфемному рівні.

Дослідники вважають, що різний ступінь морфемної подільності запозичень, коли в одних запозичених основах вичленовується корінь та афіксальний елемент, а в інших основа дорівнює кореню, свідчить про те, що запозичення перебувають на різних етапах засвоєння їх граматичною системою української мови [3, 61]. Морфемна нечленованість запозиченого слова є типовою ознакою етапу входження запозичень до лексичного складу мови-одержувача [7, 73]. Як правило, похідні англійські правничі терміни входять у систему української мови в нерозчленованому вигляді, наприклад: *outright* – *аутрайт*; *out-trade* – *ауттрейд*; *book-maker* – *букмекер*; *voucher* – *ваучер*; *deck holder* – *декхолдер*; *demurrage* – *демередж*; *underlying* – *андерлайнг*, *assistance* – *асистанс*, *discount* – *дисконт*, *deductible* – *дедактебел*, *dominion* – *домініон*, *leasehold* – *лізгольд*, *privacy* – *прайвеси*, *futures* – *ф'ючерс*.

Певна частина складних слів та термінованих словосполучень, що були запозичені українською правничою термінологією, теж зазнала морфемних змін у своїй будові. На ґрунті української мови структура деяких багатокomпонентних термінів спростилася, частина англомовних словосполучень лексикалізувалася і вони становлять в українській мові одну кореневу основу, наприклад: *bare-boat charter* – *бербоут*

чартер, off-shore – офшор, leverage lease – левереджліз, on call – онколь, off-shore – офшор, stock broker – стокброкер, time sharing – таймшер, time sheet – таймшит, bank note – банкнота, out-trade – ауттрейд.

У системі української мови складні запозичені слова, що зазнали опрощення внаслідок неусвідомлення їхньої морфемної будови, сприймаються як прості непохідні утворення. Однак нечленованість запозичень, зумовлена переходом з однієї мови в іншу, здебільшого є тимчасовою. У процесі функціонування слів іншомовного походження в українській мовній системі, як правило, вже наприкінці етапу освоєння, відбувається ускладнення їхньої морфемної структури, на відміну від питомої лексики, яка, як правило, зазнавши опрощення, залишається нечленованою.

Процес ускладнення здебільшого відбувається внаслідок усвідомлення семантично-словотвірного зв'язку запозичення з іншим запозиченим або утвореним від нього в мові-реципієнті словом і полягає у перетворенні раніше нечленованого, непохідного слова у похідне. Наприклад: *корпорація – корпоративний – інкорпорація – інкорпорований – інкорпораційний; інвестор – інвестувати – інвестиційний – інвестиція – інвестований – інвестування.* Якщо ж мова-реципієнт запозичує декілька слів з однаковим компонентом, то членування основи може відбутися вже на етапі входження або на початку етапу освоєння запозичення новою мовною системою, наприклад: *андеррайтер – андеррайтинг; аудит – аудитор; корупція – корупціонер; лобі – лобізм – лобіст; трейдер – трейдинг – фритредер – ауттрейд; грантор – грант; дилер – ділінг; ковернот – ковер; канцелінг – канцелірування; рекетир – рекет; франчайзинг – франчайзер – франчайзі; хайджекер – хайджекін; бізнесмен – бізнес; дисконтер – дисконт; євробонд – бонд; електорат – елект; інкорпорація – корпорація.* Терміни, частина основи яких у системі української мови осмислена як коренева морфема, є достатньо подільними й освоєними на морфемному рівні мови-реципієнта.

На підставі аналізу даних морфемних та словотворчих словників (І. Яценка, Л. Полюги), І. Муромцев зауважує, що в основах іншомовного походження внаслідок ускладнення першими слідом за коренем вичленовуються суфіксальні морфеми і в останню чергу цей процес охоплює префіксальну частину слова [7, 74]. Отже, процес ускладнення морфемної будови іншомовних лексем відбувається в основному в регресивному напрямку. Цей висновок підтверджується й результатами нашого дослідження. В англomовних правничих термінах у системі української мови спочатку вичленюються суфікси, тоді як кількість англomовних слів із префіксальними морфемами обмежена кількома прикладами. Зокрема, початок запозиченого слова був осмислений як префікс і виділяється в українській мові в термінах: *імпорт*, *експорт*, *реімпорт*, *реекспорт*, *репатріація*, *інкорпорація*. У зв'язку з наведеними термінами, слід виділити два чинники, що, очевидно, є визначальними для виділення префіксів в іншомовних словах – давність запозичення та словотворча активність названих префіксів в українській дериваційній системі. Умовно подільними в українській мові є терміни *аутрайт*, *аутсайдер*, *інсайдер*, *субвенція*, *андерайтер*, *андерайтинг*, *андерлайн*, в яких префікси *аут-*, *ін-*, *суб-*, *анде(р-)* можуть бути виділені лише формально, оскільки в цих термінів корінь не осмислений як самостійна морфема, а англomовні префікси *аут-* та *андер-* функціонують у словотвірній системі української мови. Неподільними залишаються англomовні префіксальні утворення *короборація*, *дисконт*, *дисмисл*, *дефолт*, *овердрафт*, *акламація*, *афідевіт*, *афірмація* та ін. Про неосмисленість в українській граматичній системі початкових елементів запозичених з англійської мови термінів як префіксів свідчить їх освоєння на фонетичному рівні – спрощення подвоєних приголосних на стику кореня і префікса: *acclamation* – *акламація*, *affidavit* – *афідевіт*, *affirmation* – *афірмація*, *corroboration* – *короборація*.

Таким чином, на етапі «пошуків» похідності (за І. Муромцевим), якою характеризується власне процес морфемного освоєння, за умови повторюваності афіксальної морфеми в інших словах, а головне осмислення кореня

запозиченого слова на ґрунті мови-реципієнта, незалежно від того зв'язаний він чи вільний, можна говорити про достатню морфемну подільність запозичень, що свідчить про їх пристосування до морфемної системи української мови. Зазначимо, що основи англомовних правничих термінів в українській мові здебільшого так і не набули достатньої морфемної подільності – близько 60% похідних запозичених слів функціонують як неподільні.

Слід зауважити, що подільність англомовних запозичень, до речі, як і запозичень з інших мов [5, 93], які мають в українській мові зв'язані основи, зростає у процесі появи в мові-реципієнті однорідних за семантикою та структурою іншомовних слів, наприклад: *менеджер* – *менеджеризм* – *менеджмент*; *кросинг* – *кросований* – *кросування* – *крослістинг* – *лістинг*; *канцелінг* – *канцелірування*; *лізинг* – *лізбек* – *ленд-ліз* – *лізгольд*; *копігольд* – *лізгольд* – *фрігольд* – *голдінг*. Подільність цих слів, а разом з тим і можливість словотвірного аналізу, зумовлена появою співвідносних кореневих пар слів, зв'язаних відношеннями семантико-структурної мотивації. Зауважимо при цьому, що терміни *парламент* та *імпічмент*, структурно подібні до терміна *менеджмент* залишаються в українській мові морфемно неподільними.

В. Коломієць зауважує щодо похідності запозичених лексичних одиниць у системі мови-реципієнта: «*Мотивованими в словотворчому відношенні є такі афіксальні одноосновні запозичення, основа яких чітко сприймається як тотожна з основою інших наявних уже в українській мові семантично споріднених слів...*» [4, 65]. Англомовні терміни, для яких у сучасній українській літературній мові існують однокореневі, незалежно від характеру кореня, вважаємо словотвірно мотивованими (похідними). Наприклад: *корупція* – *корупціонер* – *корупційний* – *корумпувати* – *корумпований* – *корумпованість*; *корпорація* – *корпоративний* – *корпоративність* – *корпоратизація* – *корпоратизувати*; *менеджер* – *менеджмент*; *експорт* – *експортний* – *експортувати* – *експортування* – *реекспорт* – *експортер*;

імпорт – імпортний – імпортувати – імпортування – реімпорт; експортно-імпортний.

Складнішим є питання про словотвірну мотивацію термінів, побудованих за специфічними інтернаціональними зразками. Теоретично вони можуть бути створені в будь-якій з європейських мов, у тому числі й в українській, від грецьких чи латинських основ. До того ж, термін, який не має мотивуючих в українській мові, може сприйматися як мотивований спеціалістом з певної галузі, який знає грецьку, латинську чи інші європейські мови. Тому, як зауважує В. Пілецький, визнання похідності термінів такого типу значною мірою умовне. Однак при цьому дослідник уважає, що, *«виходячи із постульованого положення про необхідність при встановленні синхронних відношень словотвірної умотивованості наявності бінарного протиставлення мотивуюче – мотивоване в межах окремої мови, одну частину таких термінів доводиться вважати мотивованими, іншу – немотивованими»* [8, 79].

Освоєння запозиченої лексики на морфемно-словотворчому рівні характеризується формуванням нової морфемної структури слова відповідно до норм мови-реципієнта. Наше дослідження підтверджує, що у процесі українізації англомовних запозичень спостерігається приєднання до основи запозиченої лексичної одиниці найпродуктивніших національних морфів-субститутів із тотожним запозиченому афіксу словотворчим значенням. Як результат – може відбуватися «перекваліфікація» іншомовних морфів: перетворення їх у нарощення-інтерфікси, а то й повна редукція; зміна морфемного статусу; входження до складу нових афіксальних чи кореневих одиниць унаслідок перерозкладу [7, 74; 1, 197]. Подібні зміни являють собою не словотворення на ґрунті української мови, а є лише засобом пристосування іншомовного слова до системи мови-реципієнта. Вони обов'язково відбуваються під час адаптації англомовних запозичень до розряду прикметника та дієслова в системі української мови.

Запозичення англомовних прикметників та введення їх до лексичного складу української мови, шляхом приєднання

національного морфа-субститута **-н-**, приводить до десемантизації іншомовного прикметникового суфікса **-ive** та перетворення його на інтерфікс-нарошення **-ив**, що є своєрідним «показником іншомовності» [7, 74-75]. Подібне явище спостерігається в англomовних термінах-прикметниках: *affirmative* – **афірмативний**, *constructive* – **конструктивний**. Безпосереднє ж приєднання українського форманта до іншомовної твірної основи, на думку дослідників [7, 75], свідчить про акт деривації, який відбувається в системі мови-реципієнта. Так, безпосереднім приєднанням до запозичених з англійської мови іменникових основ питомих українських суфіксів **-ов-**, **-ськ-** та **-н-** на ґрунті української мови від англomовних іменників були утворені прикметники *хуліганський*, *джентельменський*, *таліманський*, *бюджетний*, *букмекерський*, *демпінговий*, *дилерський*, *дисконтний*, *дистриб'юторський*, *чартерний*, *доміцильований*, *кліринговий*, *лізинговий* та ін. Таким же шляхом було включено в систему нової мови запозичений іменник *venture*, який на українському мовному ґрунті перейшов до класу прикметників шляхом приєднання питомого суфікса **-н-** : *венчурний*. Однак, очевидно, не можна вважати появу терміна *венчурний* словотворенням, оскільки в українській мові немає відповідного твірного слова. На нашу думку, це результат формальної адаптації, пов'язаний зі зміною частиномовної належності запозичення відповідно до синтаксичної функції терміна *venture* в англійській мові, де він здебільшого функціонує у складі словосполучень іменник + іменник у функції означення: *venture company* – *венчурна компанія*.

Перерозклад унаслідок опрощення морфемної структури іншомовного слова відбувається і при запозиченні англійських іменників у формі множини. Так, структура основи англійського іменника *futures* була переосмислена на новому мовному ґрунті. Оскільки англійська флексія множини **-s** не була усвідомлена як самостійна морфема у момент запозичення, основа слова ввійшла в українську мову разом з іншомовною флексією, зазнавши опрощення, й іменник набув значення однини чоловічого роду. Таким чином флексія **-s** утратила свій

морфемний статус і ввійшла до складу кореня. Термін *ф'ючерс* в українській мові сприймається як нова, неподільна основа і утворює множину додаванням української флексії **-и**: *ф'ючерси*.

Це явище вчені пояснюють кількома причинами: неусвідомленням основи; прагненням до аналогії та зручності вимови; формою, у якій вперше вжито термін [6, 84]. У нашому випадку це можна пояснити тим, що термін *ф'ючерс* був запозичений для позначення не одного предмета, а їх сукупності, до того ж у мові-джерелі це слово в термінологічному значенні взагалі не вживається у формі однини.

У процесі входження англomовних термінів в українську правничу термінологію у деяких запозичених лексем спостерігаємо явища усічення та нарощення основи. Усічення твірних основ, переважно запозичених слів, – це явище словотвірної морфології, за допомогою якого усувається їх формальна несумісність та полегшується процес освоєння слів-запозичень на морфолого-дериваційному рівні української мови [2, 10].

Усічення основного елемента може відбуватися за рахунок як початкових, так і кінцевих елементів слова. За спостереженнями дослідників [6, 86], для термінологічних запозичень типовим є усічення кінцевих елементів, особливо якщо ці елементи входять до структури складних термінів, що у більшості випадків пояснюється вимогами короткості терміна. Це явище характерне, до речі, і для питомих правничих термінів, наприклад: *земфонд, земвідділ, колдоговір, колгосп, повпред (іст.), соцзабезпечення, судоустрій* та ін.

Запозичені з англійської мови правничі терміни, які зазнали усічення на ґрунті української мови, також, в основному, демонструють усічення кінцевих елементів, наприклад: *consols - консолі, tenders – тендери, licenser – ліцензіар, revolving credit – револьверний кредит, refunding – рефундування, time sharing – таймшер, fiduciary – фідуціар, beneficiary – бенефіціар, cancellation – канцелірування*. Водночас спостерігаються випадки, коли аналітичний термін перетворюється на синтетичний за рахунок усічення повнозначних чи

неповнозначних елементів багатокомпонентної структури, наприклад: *guarantor of a bill* – **гопорант**, *discount broker* – **дисконтер**, *dispatch money* – **диспач**.

Усічення англomовних основ в українській мові безпосередньо пов'язане з нарощенням основи. Нарощення в запозичених англomовних термінів в основному відбувається унаслідок оформлення іншомовної основи українськими чи іншомовними суфіксами на українському мовному ґрунті. У процесі трансформації рідко відбувається усічення англomовної кінцевої морфемі. Українські форманти здебільшого приєднуються до незмінної основи: це стосується передусім запозичень, які поповнюють в українській мові лексико-граматичний клас прикметникових основ, наприклад: *relevant* – **релевантний**, *off-shore company* – **офшорна компанія**, *clearing banks* – **клірингові банки**, *venture company* – **венчурна компанія**.

Усіченню та нарощенню послідовно підлягають лексеми на позначення абстрактних понять, які поповнюють в українській мові групу віддієслівних іменників на **-ування**, наприклад: *hedging* – **геджування**, *cancellation* – **канцелірування**, *refunding* – **рефундування**, та абстрактних іменників на **-ція**: *corroboration* – **короборація**, *implementation* – **імплементация**, *incorporation* – **інкорпорація**, *alienation* – **алієнація**, *donation* – **донація**. Така структурна модифікація запозичених основ дає їм змогу формально наблизитися до питомих слів української мови, тобто відбувається повне або часткове освоєння запозичених лексичних одиниць.

Отже, актуалізація морфемної будови запозичень є необхідним підготовчим процесом для вступу слова до етапу вкорінення, на якому відбувається включення запозиченої лексичної одиниці в словотворчу систему мови-реципієнта. При цьому, як зазначає І. Муромцев, «ступінь укорінення запозиченої морфемної одиниці ... може бути встановлений, зокрема, завдяки виявленню і дальшому прогнозуванню валентності подібних одиниць у мові-реципієнті» [7, 73]. Оскільки участь запозичених слів у словотворенні на ґрунті мови-реципієнта, їх «справжня синхронічна системна

похідність» (І. Муромцев), якими характеризується етап укорінення (повного освоєння), є завершальним етапом морфологічного освоєння, розв'язання проблеми валентності іншомовних морфів як кореневих, так і афіксальних, має велике значення для визначення ступеня освоєння іншомовної лексики мовою-реципієнтом [7, 72]. Тому для визначення ступеня освоєння запозичених англомовних термінів у подальшому доцільно також дослідити їх словотвірний потенціал в українській мові.

Література

1. Гимпелевич В.С. О членимости заимствованных слов в русском языке / В.С. Гимпелевич // Развитие современного русского языка. – М.: Наука, 1975. – С. 192-198.
2. Городенська К.Г. Словотвірна структура слова / К.Г. Городенська, М.В. Кравченко. – К.: Наукова думка, 1981. – 199 с.
3. Кислюк Л.П. Словотвірний потенціал запозичень у сучасній українській літературній мові (на матеріалі англійських та німецьких запозичень): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Л.П. Кислюк. – Київ, 2000. – 238 с.
4. Коломієць В.Г. Неологізми в галузі наукової термінології / В.Г. Коломієць // Науково-технічний прогрес і мова. – К., 1978. – С. 57-67.
5. Лисенко О.А. Освоєння німецькомовних запозичень в українській науково-технічній термінології: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / О.А. Лисенко. – Х., 1999. – 170 с.
6. Лотте Д.С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и термиозаэментов / Д.С. Лотте. – М.: Наука, 1982. – 149 с.
7. Муромцев І.В. Особливості освоєння лексики іншомовного походження в сучасній українській мові (морфонологічно-дериваційний аспект) / І.В. Муромцев // Вестн. Харьк. ун-та. – 1986. – № 284. – С.72-77.
8. Пілецький В.І. Про синхронну похідність термінів з інтернаціональними суфіксами / В.І. Пілецький // Вісн. Львівськ. ун-ту. – Мова і сучасність. – 1990. – Вип. 21. – Сер. філологічна. – С. 76-79.

9. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка / А.И. Смирницкий. – М.: Изд. лит. на иностр. яз., 1956. – 260 с.

10. Waszakowa K. Slowotworstwo wspolczesnego jezyka polskiego (Rzeczowniki sufiksalne obce) / K. Waszakowa. – Warszawa: Wyd-wa Uniw. Warszawsk., 1994. – 264 s.

Тетяна Сукаленко
(Ірпінь, Україна)

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ПРОЦЕСИ В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ

Економічна лексика виступає невід'ємним складником лексико-семантичної системи української мови. Особливість української економічної терміносистеми, на думку О.М. Михалевич, «полягає в тому, що вона охоплює спеціальну лексику багатьох економічних наук, які у відповідних джерелах фахівці поділяють на шість груп: теоретичні економічні науки; історичні економічні науки; світова економіка; економіка регіонів України; економіка народного господарства і його галузей; функціональні економічні науки. Саме тому в складі економічної терміносистеми виділяємо загальноекономічні терміни, які забезпечують номінативними засобами поняттєву базу всіх економічних наук, і терміни, які функціонують лише в певній економічній галузі науки» [4, 4].

Г.В. Чорновол наголошує на тому, що «економічна терміносистема як складова частина загального термінологічного фонду становить складну організацію спеціальних одиниць, неоднорідну за своїм походженням та сутнісними характеристиками. Значна частина семантичних змін у ній зумовлюється процесами “вживлення” термінів у загальну мову та розвитком нових термінологічних значень на основі загальноновживаних слів» [7, 18-19].

О.М. Михалевич акцентує увагу на тому, що «системна організація сучасної економічної терміносистеми полягає в наявності упорядкованих угруповань, що характеризують внутрішню структуру, забезпечують лексико-семантичні відношення між термінами (гіперогіпонімія, синонімія, полісемія, омонімія, антонімія)» [4, 16].